

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

1. เอกสารชั้นต้นที่ยังมีใช้พิมพ์

จดหมายเหตุแห่งชาติ, กอง. เอกสารเย็บเล่ม กรมพระกลาโหมรัชกาลที่ 4 จ.ศ.1215
เลขที่ 1 ชื่อ สารตราว่าควยนำตั้งนายอากรบ่อนเบี้ยจีน.

____. เอกสารเย็บเล่ม กรมพระกลาโหมรัชกาลที่ 4 จ.ศ.1215 เลขที่ 2 ชื่อ
สารตราว่าควยนำตั้งนายอากรบ่อนเบี้ยหอย.

____. เอกสารเย็บเล่ม กรมพระกลาโหมรัชกาลที่ 4 จ.ศ.1215 เลขที่ 3 ชื่อ
สารตราว่าควยนำตั้งนายอากรตลาด.

____. เอกสารเย็บเล่ม กรมพระกลาโหมรัชกาลที่ 4 จ.ศ.1222 เลขที่ 2 ชื่อ
สารตราว่าควยนำตั้งนายอากรสุรา กรุงเทพฯ และหัวเมือง

ห้องสมุดวชิรญาณ. จดหมายเหตุรัชกาลที่ 1 จ.ศ.1144 เลขที่ 1 ชื่อ สำเนาคำปรึกษา
เรื่องตั้งพระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการ.

____. จดหมายเหตุรัชกาลที่ 1 จ.ศ.1144 เลขที่ 1/ค ชื่อ สำเนาคำปรึกษา
เรื่องตั้งพระบรมวงศานุวงศ์ และข้าราชการ.

____. จดหมายเหตุรัชกาลที่ 1 จ.ศ.1144 เลขที่ 3 ชื่อ พระราชสาส์นเมืองจีน.

____. จดหมายเหตุรัชกาลที่ 1 จ.ศ.1144 เลขที่ 4 ชื่อ บัญชีทางว่างผ้าไตร
ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลต่าง ๆ

____. จดหมายเหตุรัชกาลที่ 1 จ.ศ.1144 เลขที่ 5 ชื่อ บัญชีเงินพระราชอุทิศ
เป็นมูลค่าต่าง ๆ บัณฑิตถวายพระสงฆ์.

____. จดหมายเหตุรัชกาลที่ 1 จ.ศ.1144 เลขที่ 7 ก ชื่อ บัญชีว่าควยบทคำรัส
ให้พระสงฆ์ถวายพระธรรมเทศนาเป็นปีที่ 28.

- ห้องสมุดควชิรญาณ. จกหมายเทศุรชกาลที่ 1 จ.ศ.1144 เลขที่ 9 ชื่อ ลำคัษเสนาบดี.
- ____. จกหมายเทศุรชกาลที่ 1 จ.ศ.1146 เลขที่ 1 ชื่อ รำงสำรครำถึงเมืองนครศรีธรรมรำช.
- ____. จกหมายเทศุรชกาลที่ 1 จ.ศ.1146 เลขที่ 1 ชื่อ กฏพระบรมรำชโองการเรื่องคังเจ้ำพทเป็นเจ้ำพระยำนครศรีธรรมรำช.
- ____. จกหมายเทศุรชกาลที่ 1 จ.ศ.1147 เลขที่ 1 ชื่อ สำเนำบัญญัติจ้ำยขำวส่งกองทัพ.
- ____. จกหมายเทศุรชกาลที่ 1 จ.ศ.1148 เลขที่ 1 ชื่อ บัญชีเรื่องคังโรมทำนจ.ศ.1148.
- ____. จกหมายเทศุรชกาลที่ 1 จ.ศ.1148 เลขที่ 3 ชื่อ พระรำชทำนขำเห้จแกพระยำวิเสสสงคราม.
- ____. จกหมายเทศุรชกาลที่ 1 จ.ศ.1149 เลขที่ 1 ชื่อ บัญชีเงินพระรำชอุทิศเป็นส่วพระรำชกุศลเกณทัญญู ประจำปี จ.ศ.1149.
- ____. จกหมายเทศุรชกาลที่ 1 จ.ศ.1150 เลขที่ 1 ชื่อ บัญชีเงินพระรำชอุทิศส่วพระรำชกุศลเกณทัญญูสำหรับถวยำพระสงฆ์ จ.ศ.1150.
- ____. จกหมายเทศุรชกาลที่ 1 จ.ศ.1151 เลขที่ 2 ชื่อ รำงงำนเรื่องทรงปฏิสังขรณ์วัดโพธิรำรำน.
- ____. จกหมายเทศุรชกาลที่ 1 จ.ศ.1151 เลขที่ 3 ชื่อ บัญชีเงินพระรำชอุทิศส่วพระรำชกุศลเกณทัญญูสำหรับถวยำพระสงฆ์.
- ____. จกหมายเทศุรชกาลที่ 1 จ.ศ.1151 เลขที่ 4 ชื่อ รำงงำนเรื่องสร้ำงวัดพระเชตุพน.
- ____. จกหมายเทศุรชกาลที่ 1 จ.ศ.1152 เลขที่ 3 ชื่อ บัญชีเรื่องคังโรมทำน.

- ห้องสมุดควชิรญาณ. จกหมายเทศุรัชกาลที่ 1 จ.ศ.1153 เลขที่ 1 ชื่อ บัญชีเงิน
พระราชอุทิศส่วนพระราชกุศล เกณฑ์บุญสำหรับถวายสงฆ์.
- จกหมายเทศุรัชกาลที่ 1 จ.ศ.1154 เลขที่ 3 ชื่อ บัญชีเงินพระราชอุทิศ
ส่วนพระราชกุศล เกณฑ์บุญถวายแก่พระสงฆ์.
- จกหมายเทศุรัชกาลที่ 1 จ.ศ.1157 เลขที่ 6 ชื่อ บัญชีเงินพระราชอุทิศ
เกณฑ์บุญต่าง ๆ ถวายพระสงฆ์.
- จกหมายเทศุรัชกาลที่ 1 จ.ศ.1158 เลขที่ 1 ชื่อ บัญชีเรื่องเงินพระราช
อุทิศเกณฑ์บุญ.
- จกหมายเทศุรัชกาลที่ 1 จ.ศ.1160 เลขที่ 1 ชื่อ บัญชีเรื่องเงินพระราช
อุทิศเกณฑ์บุญ.
- จกหมายเทศุรัชกาลที่ 1 จ.ศ.1165 เลขที่ 5 ชื่อ บัญชีเรื่องจ่ายเงินเบี้ยหวัด.
- จกหมายเทศุรัชกาลที่ 1 จ.ศ.1169 เลขที่ 3 ชื่อ ชื่อตั้งกรมรัชกาลที่ 1 -
รัชกาลที่ 3.
- จกหมายเทศุรัชกาลที่ 1 จ.ศ.1171 เลขที่ 1 ชื่อ สำเนาคำแปลพระราชสาส์น.
- จกหมายเทศุรัชกาลที่ 1 จ.ศ.1171 เลขที่ 4 ชื่อ แต่งตั้งข้าราชการมหาดไทย
กลาโหม กรมท่า กรมเมือง กรมวัง.
- จกหมายเทศุรัชกาลที่ 1 ไม่ปรากฏศักราช เลขที่ 3 ชื่อ บัญชีตำแหน่งข้าทูลละออง
ในกรมพระราชวังบวรสถานมงคล และพระราชวังหลัง.
- จกหมายเทศุรัชกาลที่ 1 ไม่ปรากฏศักราช เลขที่ 9 ชื่อ พิธีว่าถวายเครื่องโสกันต์
ใหญ่เป็นครั้งที่ 1 ในกรุงรัตนโกสินทร์.
- จกหมายเทศุรัชกาลที่ 1 ไม่ปรากฏศักราช เลขที่ 14 ง. ชื่อ พระราชประวัติ
รัชกาลที่ 1 สำหรับจารึกบรรจุพระอุทิศ.

- ห้องสมุดชิริฎาณ. จกนมายเหตุรัชกาลที่ 2 จ.ศ.1171 เลขที่ 5 ชื่อ บัญชีเรื่อง
เกณฑ์เสาไม้ เครื่องทำพระเมรุฯ พระพุทธยอดฟ้า.
- จกนมายเหตุรัชกาลที่ 2 จ.ศ.1173 เลขที่ 1/ก ชื่อ สารตราตั้งพระบริรักษ์
เป็นพระยานครศรีธรรมราช.
- จกนมายเหตุรัชกาลที่ 2 จ.ศ.1173 เลขที่ 2 ชื่อ ร่างสารตราถึงพระยา
ไทรบุรี เรื่องถวายสิ่งของในพระบรมวงศานุวงศ์ ฯลฯ.
- จกนมายเหตุรัชกาลที่ 2 จ.ศ.1173 เลขที่ 2/ก ชื่อ สำเนาพระบรมราช-
โองการเรื่องเลื่อนเจ้าพระยานคร.
- จกนมายเหตุรัชกาลที่ 2 จ.ศ.1173 เลขที่ 4/ก ชื่อ หนังสือนายสังจางวาง
ถึงขุนนครศรีธรรมราช.
- จกนมายเหตุรัชกาลที่ 2 จ.ศ.1173 เลขที่ 21 ชื่อ ข้าราชการเมือง
นครศรีธรรมราช.
- จกนมายเหตุรัชกาลที่ 2 จ.ศ.1174 เลขที่ 15 ชื่อ หนังสือนายนุ้ม จางวาง
ถึงหลวงหน้าวังเมืองนครให้ส่งนายหมวกซึ่งคุมเลดักใหม่ 5 หมวกเข้าไปเฝ้า
ล่อง.
- จกนมายเหตุรัชกาลที่ 2 จ.ศ.1175 เลขที่ 3 ชื่อ หนังสือหมื่นศักดิ์พลเสพ
เจ้าพระมถึงพระยานครเรื่องให้ท้อเรือลำ 1 เข้ามาถวาย.
- จกนมายเหตุรัชกาลที่ 2 จ.ศ.1176 เลขที่ 8 ชื่อ หนังสือหมื่นศักดิ์พลเสพ
ถึงพระยานครให้ช่วยว่ากล่าวพระยากันตันให้คืนเรือและสินค้าให้เงินอี.
- จกนมายเหตุรัชกาลที่ 2 จ.ศ.1176 เลขที่ 9 ชื่อ หนังสือหมื่นศักดิ์พลเสพ
เจ้ากรมถึงพระยานครให้เร่งเงินลูกหนี้ และเร่งพระยากันตันให้ส่งเงินค่าภาษี
คืนให้นายทองจีน นายเวรมหากเล็กคุมเข้ามา

- ห้องสมุดควชิรญาณ. จกหมายเทศุรชกาลที่ 2 จ.ศ.1176 เลขที่ 11 ชื่อ ท้องตรา
เจ้าพระยาอัครมหาเสนา ถึงพระยานคร ให้เอาเงินรังนก ส่วยคิฃนุกมอบให้
ข้าหลวงไปซื้อผ้าลายที่เกาะหมาก.
- จกหมายเทศุรชกาลที่ 2 จ.ศ.1179 เลขที่ 6 ชื่อ ท้องตราเจ้าพระยา
อัครมหาเสนา ถึงหลวงพรหมเสนา เรื่องให้พันพรหมศักดิ์ ออกมารับเงินอากร
รังนกที่พระยาไทร.
- จกหมายเทศุรชกาลที่ 2 จ.ศ.1181 เลขที่ 10 ชื่อ ท้องตราเจ้าพระยา
อัครมหาเสนา ถึงพระยาศรีธรรมมา ให้จ่ายเงินอากรบ่อนเบี้ย และสุรา ชื่อ
พริกไทยบ้านคอนสัก บ้านกรุแหละ แขวงเมืองนครศรีธรรมราช ตามราคาตลาด
เมืองจันทบุรี ส่งเข้าไปกรุงเทพมหานคร.
- จกหมายเทศุรชกาลที่ 3 จ.ศ.1186 เลขที่ 33 ชื่อ สำเนาจารึก บัญชีรายชื่อ
ข้าราชการผู้ใหญ่ถวายศิริราชสมบัติ.
- จกหมายเทศุรชกาลที่ 3 จ.ศ.1186 เลขที่ 37 ชื่อ สำเนาพระราชโองการ
โปรดเกล้าให้เจ้าพระยาอัครมหาเสนา เจ้าพระยาอภัยภูธรชี้เสด็จงา.
- จกหมายเทศุรชกาลที่ 3 จ.ศ.1189 เลขที่ 13 ชื่อ บัญชีพระพุทธรูปที่ทรงสร้าง
ตั้งแต่ จ.ศ.1189—1196.
- จกหมายเทศุรชกาลที่ 3 จ.ศ.1198 เลขที่ 3 ชื่อ ร่างสารตราเจ้าพระยาจักรี
เรื่องให้หาหลวงวิจิตรสงคราม พระยามหาธิราชให้เข้ามาเป็นเจ้าเมืองปลัดผู้ช่วย.
- จกหมายเทศุรชกาลที่ 3 จ.ศ.1201 เลขที่ 149 ชื่อ ใบบอกพระปลัดเมือง
พัทลุง ถึงหลวงทิพยอักษร.
- จกหมายเทศุรชกาลที่ 3 จ.ศ.1201 เลขที่ 151 ชื่อ ใบบอกพระยาศรีสุนทร
รือไชย ถึงเจ้าคุณแม่ทัพ.
- จกหมายเทศุรชกาลที่ 3 จ.ศ.1201 เลขที่ 191 ชื่อ ใบบอกพระยาทิพยกำแหง
สงคราม ถึงหลวงทิพยอักษร.

ห้องสมุดวชิรญาณ. จกหมายเทศุรชกาลที่ 3 จ.ศ.1202 เลขที่ 192 ชื่อ บัญชี
รายพระนามและนามผู้คนในวังเจ้าต่างกรม.

- จกหมายเทศุรชกาลที่ 3 จ.ศ.1204 เลขที่ 36 ชื่อ ส่งเงินเบี้ยหวัด
หลวงอัครสุนทร เสมียนตรา.
- จกหมายเทศุรชกาลที่ 3 จ.ศ.1204 เลขที่ 79 ชื่อ ร่างสารตราเจ้าพระยาจักรี
ถึงพระยารามณรงค์สงคราม พระยากำแพงเพชร ให้ตั้งเงินน้อยเป็นขุนเทพา
นายอากรสมภักสร
- จกหมายเทศุรชกาลที่ 3 จ.ศ.1205 เลขที่ 20 ชื่อ สารตราเจ้าพระยาจักรี
เรื่องตั้งขุนชนสมบัติเป็นพระยานครไชยศรี.
- จกหมายเทศุรชกาลที่ 3 จ.ศ.1205 เลขที่ 55 ชื่อ สารตราเจ้าพระยาจักรี
ถึงพระยาพิณฑโลก เรื่องตั้งเงินขึ้นเป็นหมื่นศรีสมบัติ นายอากรสมภักสร เมืองพิณฑโลก.
- จกหมายเทศุรชกาลที่ 3 จ.ศ.1205 เลขที่ 56 ชื่อสารตราตั้งเงินเส็งเป็นขุนศรี
อากรสมภักสร เมืองปราจีน เมืองนครนายก.
- จกหมายเทศุรชกาลที่ 3 จ.ศ.1205 เลขที่ 58 ชื่อ สารตราตั้งเงินโพเป็นที่
หมื่นศรี นายอากรสมภักสร.
- จกหมายเทศุรชกาลที่ 3 จ.ศ.1205 เลขที่ 65 ชื่อ สารตราตั้งเงินน้อยเป็นที่
หมื่นเทพอากรสมภักสร.
- จกหมายเทศุรชกาลที่ 3 จ.ศ.1206 เลขที่ 25 ชื่อ ร่างสารตราตั้งเงินแก่เป็น
ขุนพิทสมบัติ นายอากรบ่อนเบี้ย.
- จกหมายเทศุรชกาลที่ 3 จ.ศ.1206 เลขที่ 29 ชื่อ ร่างสารตราถึงกรุงเทพฯ
นำตั้งขุนอินอากรเตาสูรา.
- จกหมายเทศุรชกาลที่ 3 จ.ศ.1206 เลขที่ 49 ชื่อ บัญชีสินค้าบรรทุกเรือกำปั่น
แลสำเนาออกไปจำหน่ายที่เมืองกวางตุ้งและที่เชียงไฮ้.

ห้องสมุดวชิรญาณ. จกหมายเทศุรชกาลที่ 3 จ.ศ.1206 เลขที่ 62 ชื่อ รำงสารตราคัง
จันทวนเป็นที่หมื่นพัทฒสมบัตินายอากรบ่อนเบี้ย.

— จกหมายเทศุรชกาลที่ 3 จ.ศ.1206 เลขที่ 64 ชื่อ รำงสารตราคังจันอิน
เป็นที่หมื่นเทพนายอากรสมภักสร.

— จกหมายเทศุรชกาลที่ 3 จ.ศ.1209 เลขที่ 51 ชื่อ รำงสารตราคังจันอุย
จันเสง เป็นนายอากรบ่อนเบี้ย.

— จกหมายเทศุรชกาลที่ 3 จ.ศ.1212 เลขที่ 34 ชื่อ พระบรมราชโองการ
เรื่องทรงมอบราชสมบัตินเมื่อใกล้จะสวรรคตให้สมเด็จพระยาพระคลัง.

— จกหมายเทศุรชกาลที่ 4 จ.ศ.1215 เลขที่ 82 ชื่อ ว่าค้ายเรื่องความเล่าลือ
3 ประการกงสุลต่างประเทศได้เงินเคื่อน.

— จกหมายเทศุรชกาลที่ 4 จ.ศ.1215 เลขที่ 114 ชื่อ คังตำแหน่งเจ้าทำใน
กรมเจ้าท่า.

— หมูประวัติ เลขที่ 240 ฉ. มัคที่ 15 คู่ที่ 121 ประวัติคำพูดคนเก่า ๆ.

2. เอกสารชั้นต้นที่คัพพแล้ว

กฎหมายตราสามดวง. เล่ม 1 กรุงเทพมหานคร : องค์การค้ำครุสภา. 2525.

กฎหมายตราสามดวง. เล่ม 5 กรุงเทพมหานคร : องค์การค้ำครุสภา. 2506.

จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพะ. "พระราชหัตถเลขาถึงกรมหมื่นมเหศวรศิว-
วิลาส พ.ศ.2409". พระราชหัตถเลขาในพระบาทสมเด็จพะจอมเกล้า
เจ้าอยู่หัว, เล่ม 1 กรุงเทพมหานคร : ครุสภา. 2506.

จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพะ. พระบรมราชโองการในรัชกาลที่ 5
พระราชทานพระเจ้าลูกเธอ, กรุงเทพมหานคร : อรุณาการพิมพ์. 2512
(ในงานพระราชทานเพลิงศพคุณภานุช เทพหัสดิน ณ อยุธยา ณ. เมรุ
รักษาคูทอง วันที่ 13 พฤศจิกายน 2512.)

ประชุมประกาศรัชกาลที่ 4 พ.ศ.2394-2404. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คำทรงธรรม,
2511. (พิมพ์ถวายในงานพระราชทานเพลิงศพ พระมหาโพธิวงศาจารย์
อินทโชตเถระ ณ. เมรุวัดเทพศิรินทราวาส. 9 พฤศจิกายน 2511).

ประชุมประกาศรัชกาลที่ 4 พ.ศ.2405-2411. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คำทรงธรรม,
2511. (พิมพ์ถวายในงานพระราชทานเพลิงศพ พระมหาโพธิวงศาจารย์
อินทโชตเถระ ณ. เมรุวัดเทพศิรินทราวาส. 9 พฤศจิกายน 2511).

ประชุมพงศาวดารภาคที่ 35 "จกหมายเหตุของคณะบาทหลวงฝรั่งเศส" กรุงเทพมหานคร
: คุรุสภา, 2511.

เอกสารของครอว์ฟอร์ด. แปลโดย ไพโรจน์ เกษมณกิจ. กรุงเทพมหานคร :
กรมศิลปากร, 2515.

เอกสารของเฮนรี เบอริ่ง, เล่ม 1 แปลโดย สาวีตรี สุวรรณสถิตย์, กรุงเทพมหานคร
: กรมศิลปากร, 2516.

เอกสารของเฮนรี เบอริ่ง, เล่ม 2 แปลโดย สาวีตรี สุวรรณสถิตย์, กรุงเทพมหานคร
: กรมศิลปากร, 2514.

3. หนังสือ

โกมารกุลมนตรี, เจ้าพระยา. เฉอะหมัก. กรุงเทพมหานคร : มิตรรากการพิมพ์,
2512. (พิมพ์แจกในงานพระราชทานเพลิงศพ เจ้าจอมมารคา อ่อน ป.จ.
ในรัชกาลที่ 5 ณ. เมรุหน้าพลับพลาอิสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส
22 มีนาคม 2512).

ชจร สุขพานิช. ฐานันครไพร. กรุงเทพมหานคร : สมาคมสังคมนศาสตร์แห่งประเทศไทย,
2519.

คึกฤทธิ์ ปราโมช. ม.ร.ว. โครงการกู่ในกู่. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชัยฤทธิ,
2514. (พิมพ์แจกเป็นมิกรพลี ในงานทำบุญอายุครบห้ารอบ 20 เมษายน
2514).

คึกฤทธิ์ ปราโมช, ม.ร.ว. "สังคมสมัยอยุธยา", ประวัติศาสตร์และการเมือง,
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2516.

คำให้การชาวกรุงเก่า คำให้การขุนหลวงหาวัด และพระราชพงศาวดารกรุงเก่าสมัย
หลวงประเสริฐอักษรนิติ์. กรุงเทพมหานคร : คลังวิทยา, 2515.

จดหมายเหตุพระราชพงษาวดารแผ่นดินรัชกาลที่ 1 คัดจากฉบับเจ้าพระยาภาณุวงศ์
มหาโกษาธิบดี, พ.ศ. 2451 (ฉบับพิมพ์คัด)

จดหมายเหตุพระราชพงษาวดารแผ่นดินรัชกาลที่ 2 คัดจากฉบับเจ้าพระยาภาณุวงศ์
มหาโกษาธิบดี, พ.ศ. 2451 (ฉบับพิมพ์คัด)

จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. พระคาถาพระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์
สังเขป. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มูลนิธิภูมิพลโลกิขุ, 2525. (มูลนิธิ
ภูมิพลโลกิขุ พิมพ์ขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช
ในโอกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี พุทธศักราช 2525).

_____ . ชุมนุมพระบรมราชาธิบายในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว "ภาคที่ 2
หนวกราชประเพณีโบราณ". กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พระจันทร์ 2473
(สมเด็จพระศรีสวรินทราบรมราชเทวีพระพันวัสสาอากุจฉาเจ้า ไปรักษ์ให้พิมพ์
เป็นมิกรพลีขึ้นปีใหม่ เมื่อปีมะเมีย พ.ศ. 2473).

จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. ทรงวิจารณ์เรื่องพระราชพงศาวดารกับ
เรื่องพระราชประเพณีการตั้งพระมหาอุปราช. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
พระจันทร์, 2516. (พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานฌาปนกิจศพ นายพงษ์เจริญ สังศิริ
ณ. เมรุวัดธาตุทอง 11 กุมภาพันธ์ 2516).

_____ . ธรรมเนียมราชตระกูลในกรุงสยาม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหา-
มกุฏราชวิทยาลัย, 2501. (พิมพ์อุทิศถวายส่วนกุศล พระเจ้าบรมวงศ์เธอ
พระองค์เจ้า อahrtิพย์นิภา ในงานพระราชทานเพลิงพระศพ ณ. เมรุสุสาน
หลวง วัดเทพศิรินทราวาส 5 กรกฎาคม 2501).

จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ, พระธรรมเทศนา เฉิมพระเกียรติ
พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว, กรุงเทพมหานคร : กรมศิลปากร,
 2506.

_____. "พระบรมราชาธิบายว่าค้ายศขุนนาง" ใน คันทรกระดูกขุนนางไทย,
 หน้า 2 ในประยुทศ สิทธิพันธ์, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์กรุงธน,
 2505.

_____. "พระราชวิจารณ์" จกหมายเหตุความทรงจำกรมหลวงนรินทรเทวี
พ.ศ.2310-2381, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ, 2482.

จุลจักรพงษ์, พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้า, เจ้าชีวิต, กรุงเทพมหานคร :
 สำนักพิมพ์คลังวิทยา, 2517.

ชัย เรื่องศิลป์, ประวัติศาสตร์สังคมไทยสมัยโบราณก่อนศตวรรษที่ 25, กรุงเทพมหานคร
 : สำนักพิมพ์เรื่องศิลป์, 2523.

ฉุยฉาย ประภาพัฒน์, ระบบเจ้าภานุหมายอากรสมัยกรุงเทพา ตอนต้น, กรุงเทพมหานคร
 : สำนักพิมพ์สร้างสรรค์, 2526.

คำทรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา, ความทรงจำ, กรุงเทพ-
 มหานคร : สำนักพิมพ์บรรณากร, 2514.

_____. ไทยรบพม่า, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์คลังวิทยา, 2514.

_____. ประชุมพงศาวดารภาคที่ 5 เรื่องตำนานวังหน้า, กรุงเทพมหานคร :
 ศุภสภา, 2506.

_____. ประชุมพงศาวดารภาคที่ 26 เรื่องตำนานวังเก่า, กรุงเทพมหานคร :
 กรมศิลปากร, 2513.

_____. พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์รัชกาลที่ 2, 2 เล่ม, กรุงเทพ-
 มหานคร : ศุภสภา, 2505.

- คำทรงราชานุญาต, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา. พระราชพงศาวดาร
กรุงรัตนโกสินทร์รัชกาลที่ 5. กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย, 2522
- _____. เรื่องเฉลิมพระยศเจ้านาย เล่ม 1. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
 พระจันทร์, 2472.
- _____. "ลักษณะการปกครองประเทศสยามแต่โบราณ" ประวัติศาสตร์และการเมือง
 กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2516.
- _____. "อธิบายตำนานภาษีอากร" ลัทธิธรรมเนียมต่าง ๆ ภาค 16, กรุงเทพ-
 มหานคร : ไสภณพิพรรฒนากร, 2466.
- ทิพากรวงศ์, เจ้าพระยา. พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์รัชกาลที่ 1. กรุงเทพ
 มหานคร : โรงพิมพ์พระจันทร์, 247~~4~~⁸. (ทรงพระกรุณาโปรดให้พิมพ์พระ
 ราชทานแจกในงานพระราชทานเพลิงพระศพพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่น
 อнуวัคนจาตุรนต์ ณ เมรุวัดเทพศิรินทราวาส, 247~~5~~⁸.)
- _____. พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์รัชกาลที่ 2. กรุงเทพมหานคร :
 ศุภสภา, 2504.
- _____. พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์รัชกาลที่ 3 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว
รัชกาลที่ 4 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว.
 กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์คลังวิทยา, 2506.
- นริศรานุวัตติวงศ์ และคำทรงราชานุญาต, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา. สาส์นสมเด็จ. กรุงเทพ
 มหานคร : ศุภสภา, 2505.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. ประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์ในพระราชพงศาวดารอยุธยา. กรุงเทพ
 มหานคร : สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2523.
- _____. วัฒนธรรมกระฎุมพีกับวรรณกรรมรัตนโกสินทร์. กรุงเทพมหานคร :
 สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2525.

- นิติ เอียวศรีวงศ์. "สังคม—เศรษฐกิจของอยุธยาตอนต้น : ฐานปัทม์และแม่น้ำค้าง
ขององค์เจดีย์" ใน ศรีรามเพนกวิน : ความเรียงว่าด้วยประวัติศาสตร์
อยุธยาตอนต้น. หน้า 51-75 นิติ เอียวศรีวงศ์, บรรณาธิการ.
กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เจ้าพระยา, 2523.
- ธำรงค์ศักดิ์ อายุวัฒน์. ราชสกุลจักรีวงศ์ และราชสกุลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช
ฉบับสมบูรณ์ (ภาคต้น). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์รุ่งวัฒนา, 2515.
- บรรเจิด อินทุจันทร์ยง. (ผู้รวบรวม) พงศาวดารกระซิบ. กรุงเทพมหานคร :
สำนักพิมพ์ประพันธ์สาส์น, 2521.
- ปิยนาด นูนาค. บทบาททางการเมืองการปกครองของเสนาบดีตระกูล "นูนาค"
กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ดวงกมล, 2520.
- พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) กับ พระจักรพรรดิพงศ์ (จาก)
และพระราชพงศาวดารกรุงเก่าฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์. กรุงเทพมหานคร
: คลังวิทยา, 2507.
- พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับสมเด็จพระพนรัตน์. กรุงเทพมหานคร : คลังวิทยา,
2515.
- พรพิมลพรรณ รัชนี, หม่อมเจ้าหญิง (แปล). ข่าวในคอนันรัชกาลที่ 4, กรุงเทพมหานคร
: โรงพิมพ์เคลิเมต์, 2474.
- ราชสกุลวงศ์ พระนามเจ้าฟ้า และพระองค์เจ้าในกรุงรัตนโกสินทร์. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์ไท, 2463. (สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอเจ้าฟ้ากรมขุนสุโขทัย
ธรรมราชา ทรงพิมพ์ในงานถวายพระเพลิงพระศพสมเด็จพระศรีพัชรินทราบ
รมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ปีออก พ.ศ. 2463).
- ลา ดูแบร์, ซีมอง เกอ. จดหมายเหตุลาดูแบร์ ฉบับสมบูรณ์. แปลโดย สันต์ ท.
โกมลบุตร. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ก้าวหน้า, 2510.

- วันวลิต. พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับวันวลิต พ.ศ.2182. แปลโดย วนาศรี
สามนเสน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แสงรุ่งการพิมพ์, 2523.
- เวสต์, ควอริช. การปกครองและการบริหารของไทยสมัยโบราณ. แปลโดย กาญจน์
สมเกียรติกุล และยุพา ชุมจันทร์. กรุงเทพมหานคร : สมาคมสังคมศาสตร์
แห่งประเทศไทย, 2519.
- สมมตอมรพันธ์, กรมพระ. เรื่องตั้งเจ้าพระยากรุงรัตนโกสินทร์. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, 2512. (พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระ
ราชทานเพลิงศพหม่อมหลวง ชูชาติ กำภู ณ. เมรุวัดเทพศิรินทราวาส
1 ธันวาคม 2512).
- สมสมัย ศรีสุทรพรรณ, โฉมหน้าศักดินาไทย. กรุงเทพมหานคร. ชมรมหนังสือแสงตะวัน,
2516.
- สืบค้นประวัติศาสตร์ไทยเกี่ยวกับจีนในเอกสาร ภาษาจีน, คณะกรรมการ. ความสัมพันธ์
ทางการทูตระหว่าง ไทย-จีน พ.ศ.1825-2395. (แปลจากเอกสารทาง
ราชการของจีน) กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี.
2523.
- ศิลปากร, กรม. พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา. 2 เล่ม. กรุงเทพ
มหานคร : คลังวิทยา, 2516.
- เรื่องมหากเล็ก. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พระจันทร์, 2517. (พิมพ์เป็น
อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ พันเอกนายวรการบัญชา (บุญเกิด
สุกันตานนท์) ณ. เมรุวัดเทพศิรินทราวาส 4 พฤศจิกายน 2517).
- อकिन รพีพัฒน์, ม.ร.ว. สังคมไทยสมัยรัตนโกสินทร์ : พ.ศ.2325-2416.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิมพ์เศศ, 2521.

4. วิทยานิพนธ์และเอกสารอื่น ๆ

- เกียรติศักดิ์ วงศ์มุกดา สภาพการค้าของไทยระหว่าง พ.ศ.2325-2398, วิทยานิพนธ์
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2523.
- นฤมล ชีร์วัฒน์. พระราชดำริทางการเมืองของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว,
วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525.
- เน่งน้อย ศักดิ์ศรี, ม.ร.ว. และคณะ. "พระราชวังและวังในกรุงเทพฯ (พ.ศ.2325 -
2525)" การเปลี่ยนแปลงของกรุงเทพฯ ในรอบ 200 ปี : วัง วัด บ้าน
คลอง ตลาด ถนน, เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการโครงการไทยศึกษา
ฝ่ายวิชาการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วันที่ 21-22 มิถุนายน 2525.
- ปิยนาด บุญนาค การวิเคราะห์โอกาสในการเลื่อนชั้นทางสังคมในสังคมไทยสมัย
รัตนโกสินทร์ตอนต้น, โครงการไทยศึกษาสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2527.
- ปิยนาด บุญนาค และ มารยาท กิจสุวรรณ. การวิเคราะห์ค่านิยมและบรรทัดฐานของ
สังคมไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น (พ.ศ.2325-2394) : ระบบเครือญาติ
การแต่งงานและครอบครัว, งานวิจัยทุนงบประมาณแผ่นดินของคณะอักษรศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526.
- บุสดี ทิพทัส และ มานพ พงศ์ทัต. "บ้านในกรุงเทพฯ : รูปแบบและการเปลี่ยนแปลง
ในรอบ 200 ปี" การเปลี่ยนแปลงของกรุงเทพฯ ในรอบ 200 ปี : วัง วัด
บ้าน คลอง ตลาด ถนน, เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการ โครงการ
ไทยศึกษา ฝ่ายวิชาการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วันที่ 21 มิถุนายน 2525.
- สายชล วรรณรัตน์. พุทธศาสนากับแนวความคิดทางการเมืองในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระ
พุทธยอดฟ้าจุฬาโลก (พ.ศ.2325-2352), วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตร
มหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2524.

สุกัญญา บำรุงสุข อำนาจหน้าที่และบทบาทของสมุหพระกลาโหมในสมัยรัตนโกสินทร์,
วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต, ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิต
วิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525.

อัญชลี สุตายันต์ ความเปลี่ยนแปลงของระบบไพร่และผลกระทบต่อสังคมไทยในรัชสมัย
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตร
มหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2523.

5. บทความจากวารสาร

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, "พุทธศาสนาและการรวมอาณาจักรสมัยต้นอยุธยา (1893-1991)",
วารสารธรรมศาสตร์, 6 : 1 (มิถุนายน - กันยายน 2519) : 39-52.

นครินทร์ เมฆไตรรัตน์, "การเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 ของสยาม : พรหมแดน
แห่งความรู้", วารสารธรรมศาสตร์, 11 : 2 (มิถุนายน 2505) : 6-54.

วารุณี ไอสถารมย์ และ อัญชลี สุตายันต์, "กฎไพร่สมัยพระเพทราชา" วารสาร
ธรรมศาสตร์ 6 : 1 (มิถุนายน - กันยายน 2519) : 52-70.

ศุภรัตน์ เลิศพานิชกุล, "ระบบศักดินา", วารสารธรรมศาสตร์, 6 : 1 (มิถุนายน -
กันยายน 2519) : 22-39.

ไชน์-เกลเคิน, รอเบิร์ต, "แนวความคิดเกี่ยวกับรัฐและสถาบันกษัตริย์ในเอเชียตะวันออกเฉียง
ใต้" แปลโดย นิธิ เอียวศรีวงศ์, วารสารสังคมศาสตร์, 6
(เมษายน - กันยายน 2525) : 1-22.

ภาษาต่างประเทศ

Books

- Bowring, John Sir. The Kingdom and People of Siam. 2 Vols
Bangkok : Oxford University Press/Duang Kamol Book
House, 1977.
- Sarasin Viraphol. Tribute and Profit : Sino-Siamese trade
1652-1853. Cambridge, Mass : Council on East Asian
Studies, Harvard University, 1977.
- Skinner William. Chinese Society in Thailand and Analytical
History. New York : Cornell University Press, 1982.
- Wyatt, David K. "Family Politics in Seventeenth and Eighteenth
Century Siam." A paper presented at the 8th Conference
of the IAHA K.L. August 1980.

ประวัติผู้เขียน

นางสาวสุพรรณิ เพ็งแสงทอง เกิดเมื่อวันที่ 7 เมษายน 2500 สำเร็จ
การศึกษาปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต (ประวัติศาสตร์) จากคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัย
เชียงใหม่ เมื่อ พ.ศ. 2521 และเข้าศึกษาต่อที่บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ใน พ.ศ. 2523

